

**UCHWAŁA NR XXI/112/2016
RADY GMINY ZWIERZYN**

z dnia 29 czerwca 2016 r.

**w sprawie: przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie Gminy Zwierzyn
na lata 2016 - 2022.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2016r., poz. 446) oraz art. 6 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015r., poz. 1390) Rada Gminy Zwierzyn uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie Gminy Zwierzyn na lata 2016 - 2022 stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Zwierzyn.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 lipca 2016 r.

Załącznik do uchwały Nr XXI/112/2016
Rady Gminy Zwierzyn
z dnia 29 czerwca 2016 r.

1. WSTĘP.....	2
2. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE.....	3
3. ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ZWIERZYN W LATACH 2012-2015.....	5
4. CELE PROGRAMU.....	7
5. ZAŁOŻENIA PROGRAMU.....	8
6. CZYNNIKI GWARANTUJĄCE WŁAŚCIWĄ REALIZACJĘ PROGRAMU.....	9
7. ZAGROŻENIA W REALIZACJI PROGRAMU.....	10
8. SPOSÓB REALIZACJI CELÓW	11
9. MONITOROWANIE REALIZACJI PROGRAMU I SPRAWOZDAWCZOŚĆ....	13
10. REALIZATORZY PROGRAMU.....	13
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.....	1
1.	

WSTĘP

Program powyższy jest kontynuacją PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2011-2015. Kontynuacja realizacji programu ma w dalszym ciągu za zadanie pomoc osobom zagrożonym przemocą w rodzinie bądź już dotkniętych tym zjawiskiem. Jego głównymi założeniami są: naprawa, pomoc i zjednoczenie działań wielu ludzi i instytucji w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy domowej, niwelowania bądź zmniejszania jej skutków, a także zwiększania świadomości społeczeństwa na temat samego zjawiska przemocy domowej.

Bez względu na stan posiadania danego państwa czy regionu powinna istnieć koordynacja programów i instytucji ukierunkowana na niesienie pomocy jednostkom i grupom społecznym w sytuacjach kryzysowych. Zasadą powinno być wspólne usuwanie kryzysów, które powinny obejmować: indywidualizację problemu, planowanie interwencji, uruchomienie mechanizmów radzenia sobie ze stresem, wykorzystanie oparcia instytucjonalnego i pomocy innych.

Zjawisko przemocy - Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje jako celowe użycie siły fizycznej, zagrażające lub rzeczywiste, przeciwko sobie, komuś innemu lub przeciwko grupie lub społeczności, co powoduje lub jest prawdopodobne, że spowoduje zranienie, fizyczne uszkodzenie, śmierć, ból psychiczny, zaburzenia w rozwoju lub deprawację.

Często do zjawiska przemocy dochodzi w momencie kryzysu spowodowanego:

1. alkoholizmem lub narkomanią,
2. rozczarowaniem w małżeństwie - niespełnienie oczekiwań współmałżonka, niezgodność charakterów czy uprzedzenia niezgodność koncepcji życia rodzinnego oraz poglądów ogólnych,
3. dezorganizacją w zakresie pracy (np. brak stałych źródeł utrzymania) i bezrobociem,
4. chorobą jednego z małżonków (choroby psychosomatyczne, nerwice, psychozy i charakteropatie).

Przyczyny te pośrednio wzmacniają proces, wpływają na patologizację życia rodzinnego, zazębiają się i wzajemnie przenikają. Mają na to wpływ także przeobrażenia środowiskowo-kulturowe, przemiany społeczne oraz warunki życia. Przejawy złego traktowania drugiego człowieka nie mają żadnych granic i dotyczą jednostek w każdym przedziale wiekowym. Przynoszą cierpienie, a ich konsekwencji można doświadczać przez całe życie.

2. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa przemoc jako: „jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1 (członek rodziny- osoba najbliższa w rozumieniu art. 115§11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 z późn.zm.), a także inną osobę wspólnie zamieszkującą lub gospodarującą), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą” (Dz.U.2015.0.1390 - Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie)

Błędym jest pojmowanie przemocy jako użycie siły wobec innej osoby (bicie, znęcanie fizyczne, przy użyciu niebezpiecznych przedmiotów). W katalogu zachowań wobec członka rodziny, które mogą mieć znamiona przemocy domowej wymienia się: popychanie, uderzanie, wykręcanie rąk, duszenie, spoliczkowanie, kopanie, a także inne formy przemocy fizycznej, na skutek których na ciele poszkodowanej osoby mogły powstać: zasinienia, zadrapania, krwawienia, oparzenia i inne uszkodzenia. Jako formy przemocy psychicznej, trudniejszej do zauważenia i rozpoznania wymienia się: izolację, wyzwiska, ośmieszanie, groźby, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów, krytykowanie, poniżanie, demoralizację, ciągłe niepokojenie, a także inne. Wspomnieć należy o zmuszaniu do obcowania płciowego, które jest formą przemocy seksualnej. Niszczenie, uszkodzenia mienia, zabór, przywłaszczenie mienia, groźba karalna, znieważenie, zmuszanie do picia alkoholu bądź zażywania środków odurzających lub substancji psychotropowych, a także inne działające na szkodę najbliższych, jeżeli są umyślne, intencjonalne, powtarzające się bądź jednorazowe, a także wykorzystujące przewagę siły (ekonomicznej, fizycznej, psychicznej) i dotyczą osób sobie najbliższych, mogą mieć znamiona przemocy w rodzinie.

Wyróżnia się następujące rodzaje przemocy:

- fizyczna – najtrudniejsza do ukrycia, pozostawiająca ślady na ciele osoby dotkniętej przemocą – to agresywne zachowanie polegające na użyciu siły, które prowadzi do naruszenia nietykalności cielesnej (bicie, szarpanie, rzucanie różnego rodzaju przedmiotami, itp.)
- psychiczna – agresywne zachowania wykorzystujące mechanizmy psychologiczne powodujące obniżenie poczucia własnej wartości ofiary i pojawienie się stanów lękowych i nerwicowych (wyśmiewanie, wyzywanie, ciągłe krytykowanie)
- ekonomiczna – uniemożliwienie dostępu do wspólnych środków finansowych, które prowadzi w efekcie do uzależnienia ofiary od sprawcy przemocy (m.in. odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy)
- seksualna – zmuszanie do obcowania płciowego, nieakceptowanych praktyk seksualnych w celu zaspokojenia własnych
- zaniedbanie – ciągłe niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych osób zależnych.

Zjawisko przemocy charakteryzuje się cyklicznością, fazami, które następują po sobie:

- faza narastania napięcia – początkuje cykl, wzrasta uczucie frustracji, słabnie komunikacja, wzrasta stres
- faza gwałtownej przemocy – kłótnie, walki, złości i lęki
- faza miodowego miesiąca – poczucie winy u sprawcy, próba odkupienia win, obietnica poprawy.

Skutki doświadczanej przemocy:

- emocjonalne – lęk, niepokój, natręctwa, wstyd, poczucie winy,
- poznawcze – złudzenia, uczucie oddalenia od świata, utrata prawidłowej integracji umysłu z ciałem (zjawiska dysocjacyjne),
- behawioralne – zaburzenia funkcjonowania społecznego, zaburzenia osobowości, uzależnienia, a nawet zachowania samobójcze,
- biologiczne – nadmierne pobudzenie fizjologiczne, dolegliwości fizyczne organizmu, bóle różnych części ciała (zaburzenia somatyczne),

- interpersonalne – problemy z seksualnością, w budowaniu prawidłowych relacji w związkach, w tym nawiązywanych w przyszłości, prawdopodobieństwo stosowania przemocy przez osoby, które same doświadczyły przemocy.

Przez zjawisko przemocy cierpią wszyscy, nie tylko te osoby, które są bezpośrednimi ofiarami, ale także ci, którzy są bezsilnymi świadkami obserwującymi akty przemocy. Są to najczęściej dzieci.

Przemoc domowa niesie za sobą skutki, które ponoszą zarówno jednostki, jak i całe społeczeństwo, dlatego tak ważne są działania profilaktyczne zapobiegające występowaniu zjawiska przemocy.

3.

ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ZWIERZYN W LATACH 2012-2015.

Z danych będących w posiadaniu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zwierzynie:

	2012	2013	2014	2015
Liczba wydanych decyzji	546	582	586	553
Kwota świadczeń	791638,00	998402,00	1009539,00	800447,00
Liczba rodzin	322	327	340	326
Liczba osób w rodzinach	971	976	981	914
Liczba zawartych kontraktów socjalnych	53	26	48	42
Powody przyznania pomocy	Liczba wydanych decyzji			
Ubóstwo	114	112	123	145
Sieroctwo	1	0	0	0
Bezdomność	5	9	9	5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	24	28	46	60
Bezrobocie	203	210	216	171
Niepelnosprawność	143	130	154	154
Długotrwała lub ciężka choroba	126	132	169	229
Bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	49	42	51	45
Przemoc w rodzinie	5	5	5	6
Alkoholizm	72	76	77	80
Narkomania	1	1	1	1
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	7	6	8	4
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	1	0	0	0
Zdarzenie losowe	4	3	2	2
Sytuacja kryzysowa	1	1	1	1
Kłęsa żywiołowa lub ekologiczna	0	1	0	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS Zwierzyn.

Na podstawie przedstawionego zestawienia wynika, że ogólna liczba rodzin beneficjentów pomocy społecznej w latach 2012-2015 nie ulega znacznym zmianom. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że jedną z przyczyn udzielenia pomocy rodzinie, była występująca w niej przemoc, bądź zachowania mające jej znamiona.

	Liczba rodzin objętych działaniami Gminnego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na terenie gminy Zwierzyn	Liczba rodzin, w których jest prowadzona procedura Niebieskich Kart	Liczba osób doznających zjawiska przemocy	Liczba osób stosujących przemoc
2012	31	16	24	17
2013	29	16	21	17
2014	25	19	16	19
2015	14	27	21	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego na terenie gminy Zwierzyn.

Podane dane wskazują, że na terenie gminy Zwierzyn dochodzi do zachowań mających znamiona przemocy w rodzinie.

4.

CELE PROGRAMU

Cel główny programu : przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie.

Cele szczegółowe Programu:

1. Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej oraz zaangażowania społeczności lokalnej w sprawach związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie poprzez systematyczne pogłębianie wiedzy na temat tego zjawiska oraz udzielanie informacji odnośnie placówek udzielających specjalistycznej pomocy,

2. Zwiększenie dostępności oraz efektywności działań profilaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie,

3. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,

4. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy,

5. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc.

5.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Założeniem realizacji Programu jest:

1. Zmiana świadomości mieszkańców na temat zjawiska przemocy w rodzinie oraz zaangażowanie w sprawy związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
2. Promowanie wartości rodzinnych i metod wychowawczych bez użycia przemocy,
3. Edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w temacie przemocy w rodzinie,
4. Działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Kształcenie kadry.

Program kierowany jest do:

- osób doznających przemocy w rodzinie bądź nią zagrożonych,
- sprawców przemocy w rodzinie,
- świadków przemocy w rodzinie.

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016- 2022 sporządzony jest i będzie realizowany zgodnie z następującymi aktami prawnymi:

- Ustawą z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2015r. poz. 1390)
- Ustawą z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2015r. poz. 163)
- Ustawą z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2016, poz.487)
- Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie
- Ustawą z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U.z 2015, poz.2082)
- Ustawą z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997r. Nr 88, poz. 553)
- Ustawą z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- Ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U.z 2016,poz.224 ze póź. zm.)
- Gminną Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2022

6. CZYNNIKI GWARANTUJĄCE WŁAŚCIWĄ REALIZACJĘ PROGRAMU

1. Profesjonalne kadry, specjaliści z różnych dziedzin,
2. Gotowość do współpracy instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
3. Sprawdzone procedury – Niebieskie Karty,
4. Istniejące zaplecze instytucjonalne – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Uzależnień, Punkt Konsultacyjno-Informacyjny, Zespół Interdyscyplinarny, Policja, Prokuratura, Sąd Rodzinny, kuratorzy sądowi, placówki oświatowo – wychowawcze, pracownicy służby zdrowia, organizacje pozarządowe.
5. Zwiększająca się świadomość społeczna na temat zjawiska przemocy w rodzinie.
6. Dobra znajomość środowiska przez pracowników socjalnych.
7. Systematyczne podnoszenie kwalifikacji członków Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego.

7.

ZAGROŻENIA W REALIZACJI DZIAŁAŃ

1. Brak specjalistów z dziedzin psychologii, terapii na terenie gminy Zwierzyn.
2. Mało skuteczna współpraca pomiędzy członkami Zespołu Interdyscyplinarnego.
3. Brak mieszkań socjalnych bądź innych lokali będących własnością gminy, do których można by dokonywać eksmisji wobec sprawców przemocy.
4. Brak stałego zabezpieczenia finansowego dla realizacji Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.
5. Brak wynagrodzenia za pełnienie funkcji członków i przewodniczącego Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego – brak motywacji ekonomicznej dla członków Zespołu.
6. Niska świadomość pełnionych funkcji przez członków GZI.
7. Brak świadomości wśród części społeczeństwa czym tak naprawdę zajmuje się GZI i jaka jest odpowiedzialność powierzonych zadań.
8. Niski poziom wiedzy społecznej na temat istniejącego zaplecza i możliwości korzystania z pomocy.
9. Bierność rodziny w zakresie przewycięzania kryzysów.

8. SPOSÓB REALIZACJI CELÓW

1. Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej oraz zaangażowania społeczności lokalnej w sprawach związanych ze zjawiskiem przemocy w rodzinie poprzez systematyczne pogłębianie wiedzy na temat tego zjawiska oraz informowanie o instytucjach udzielających specjalistycznej pomocy:

a. Kampanie edukacyjno-informacyjne – za pomocą ulotek i informacji na temat przemocy i jej skutków – **PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022.**

b. Realizacja Programów Profilaktycznych przez instytucje przeciwdziałające przemocy w rodzinie **PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022.**

Podmiotami realizującymi powyższe działania będą te, których przedstawiciele wchodzi w skład Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego tj. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Uzależnień – Urząd Gminy, placówki szkolne i oświatowe, stowarzyszenia : STOLINA, LGD Brama Lubuska, Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej w Górkach Noteckich oraz mieszkańców Brzezinki i Przysieki.

2. Zwiększenie dostępności oraz efektywności działań profilaktycznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie **PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022:**

a. Stała aktualizacja już utworzonej bazy danych na temat adresów instytucji, organizacji pozarządowych świadczących pomoc dla rodzin doświadczających przemocy w rodzinie;

b. Regularne zamieszczanie w lokalnej prasie i na tablicach ogłoszeń informacji, gdzie udzielana jest specjalistyczna pomoc;

c. Edukacja dzieci i młodzieży z zakresu radzenia sobie z trudnymi emocjami, stresem, rozwiązywaniem konfliktów;

3. Zwiększenie kompetencji zawodowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie:

a. Udział w szkoleniach, seminariach i konferencjach dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie osób, które pracują a w organizacjach i instytucjach zajmujących się problemem przemocy w rodzinie **CO NAJMNIEJ JEDNO ROCZNIE PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022.**

4. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy **PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022 :**

a. Funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego;

b. Prowadzenie Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego;

c. Prowadzenie działań interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

d. Poszukiwanie możliwości i pozyskiwanie innych opcji pomocy osobom dotkniętym zjawiskiem przemocy w rodzinie bądź ich otoczeniu, nawiązywanie współpracy z innymi instytucjami, poszukiwanie zewnętrznych form wsparcia (m.in. projekty w ramach funduszy zewnętrznych) .

Podmiotami realizującymi powyższe działania będą: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie, Urząd Gminy Zwierzyn – w tym Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Uzależnień, Gminny Zespół Interdyscyplinarny przy GOPS w Zwierzynie, Policja, przedstawiciele oświaty, przedstawiciele służby zdrowia.

5. Zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc **PRZEZ CAŁY OKRES TRWANIA PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE GMINY ZWIERZYN NA LATA 2016-2022 :**

a. Rozwijanie i stałe aktualizowanie bazy danych na temat istniejących rozwiązań w zakresie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w odniesieniu do sprawców przemocy w rodzinie.

Podmiotami realizującymi powyższe działania będą Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie oraz wszystkie instytucje zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

9.

MONITOROWANIE REALIZACJI PROGRAMU ORAZ SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Monitorowanie realizacji Programu będzie prowadzone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie na podstawie informacji przekazywanych przez instytucje uczestniczące w jego realizacji. Sprawozdania poszczególne podmioty składają do dnia 31 stycznia każdego roku do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zwierzynie.

Roczne sprawozdania z realizacji Programu będą przedstawiane wójtowi gminy do dnia 31 marca każdego roku.

Bieżący monitoring umożliwi wgląd w realizację podejmowanych działań, ocenę ich skuteczności oraz wdrażanie ewentualnych działań korygujących.

Ostateczne efekty realizacji Programu zostaną podsumowane w roku 2022, po zakończeniu przewidzianego okresu jego realizacji i zostaną zawarte w raporcie z monitoringu, który zostanie przedstawiony Radzie Gminy Zwierzyn.

10. REALIZATORZY PROGRAMU

1. Urząd Gminy Zwierzyn.
2. Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie.
3. Gminy Zespół Interdyscyplinarny przy GOPS Zwierzyn.
4. Stowarzyszenie Stolina i inne stowarzyszenia.
5. Szkoły i inne placówki oświatowe na terenie Gminy Zwierzyn.
6. Przedstawiciele służby zdrowia na terenie Gminy Zwierzyn.
7. Policja.
8. Lokalne media.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMMU.

Program będzie finansowany ze środków budżetu Gminy Zwierzyn, dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł.